

Geestig gezond op de planken

Aandachtspunten bij het gebruik van toneelvoorstellingen in de schoolcontext

1. Opzet

Ben jij op jouw school verantwoordelijk voor het boeken van toneelstukken in het kader van de pedagogische opdracht? In deze infofiche vind je enkele tips voor toneel over geestelijke gezondheid(sproblemen).

Uit onderzoek blijkt immers dat jongeren vatbaarder zijn voor eenzijdige beeldvorming. Blootstelling aan nieuwsberichten, theatervoorstellingen, films of documentaires over gevoelige thema's (zoals zelfbeschadigend gedrag of zelfmoord), heeft mogelijk een negatief effect. Het verhoogt de kans dat jongeren zelf dit gedrag stellen, het gedrag als een oplossing of uitweg zien, en sneller suïcidale gedachten en/of gedrag ontwikkelen (copycat effect). Om die redenen ontraden experts in suïcidepreventie toneelvoorstellingen over zelfmoord.

Het is aangewezen om bij gevoelige thema's een grondige afweging te maken van de voor- en nadelen van het tonen van een theatervoorstelling, en voldoende ondersteuning en omkadering te voorzien.

2. Enkele tips voor het beoordelen van de inhoud van het toneelstuk

Het is belangrijk dat je op voorhand zicht krijgt op de inhoud van het toneelstuk zodat je nadien niet voor verrassingen komt te staan.

Indien je een toneelstuk rond geestelijke gezondheid(sproblemen) wilt tonen, geef dan de voorkeur aan toneelstukken:

- met een **positieve boodschap**: geluk, veerkracht, overwinnen van een tegenslag, je goed in je vel voelen.
- die de **beschermende factoren** voor geestelijke gezondheid benadrukken, zoals sociale steun, communicatieve, probleemoplossende en sociale vaardigheden, zelfwaardering, een sociaal netwerk.

- die aandacht besteden aan de ontwikkeling en versterking van 'geestelijk gezonde' **copingvaardigheden**, zoals erover praten, positief denken, relativiseren, bij moeilijkheden (professionele) hulp zoeken.
- die een **realistisch en positief beeld van hulpverlening** schetsen. Het is niet de bedoeling dat de voorstelling onrealistische verwachtingen scheidt (vb.: één gesprek dat alle problemen oplost) of de leerlingen afschrikt om hulp te zoeken (vb.: elke vraag om hulp wordt afgewezen).
- die **positieve voorbeelden** gebruiken: getuigenissen van mensen die een crisis of negatieve gedachten overwonnen, en die er met gepaste hulp weer bovenop kwamen. Deze hulp kan voor iedereen verschillend zijn (vb.: je hart kunnen luchten bij een goede vriend, begeleiding door een psycholoog, een opname in een psychiatrisch ziekenhuis, ...).

Wanneer je ervoor kiest om – ondanks de mogelijke risico's die dit inhoudt – een toneelstuk over zelfmoord te tonen, hou bij de keuze van het stuk dan rekening met de volgende aandachtspunten:

- **Zelfdoding is complex:** Suïcidaliteit wordt steeds bepaald door multiple factoren (biologisch, psychologisch, sociaal, psychiatrisch). De oorzaak ligt nooit bij één enkele gebeurtenis of situatie. Zelfdoding heeft bijna altijd een lange voorgeschiedenis van psychologische en psychiatrische problemen. Toneelstukken waarbij eenvoudige linken worden gelegd tussen één oorzaak en zelfdoding (bv pesten en zelfmoord,...) worden dan ook sterk afgeraden. Dit herleidt zelfmoord tot één eenvoudige oorzaak waardoor jongeren de perceptie kunnen krijgen dat bij pesten zelfmoord dé oplossing kan zijn.
- **Geef hoop:** 'Zelfmoord kan voorkomen worden' en 'hulp is beschikbaar' zijn de kernboodschappen.
- **Suicide is geen aanvaardbare oplossing of heldendaad:** Het personage dat suïcidaal gedrag stelt en de daad zelf worden niet geïdealiseerd, verheerlijkt, of uitvergroot. Zelfmoord wordt niet voorgesteld als een mogelijke manier van omgaan met problemen, als oplossing voor ervaren moeilijkheden.
- **Details over de methode komen niet voor:** Een uitbeelding of beschrijving van methodes van suïcidaal gedrag verhoogt het risico op imitatie en wordt absoluut afgeraden. Ook wanneer methodes van suïcidaal gedrag niet expliciet worden uitgebeeld of beschreven maar suggestief in het toneelstuk voorkomen, verhoogt dit het risico op copycat effect.
- **Geen open einde gelinkt aan zelfmoord:** Het thema suïcidaliteit wordt niet overgelaten aan de verbeelding van de toeschouwers, maar wordt best concreet benoemd.

Denk er ook aan om:

- **Voldoende omkadering en begeleiding te voorzien:** Organiseer een nabespreking in de klas en zorg hierbij voor ondersteuning van de leerkracht. In dialoog treden met leerlingen geeft een duidelijk signaal dat het thema bespreekbaar is en draagt bij tot een genuanceerd beeld over geestelijke gezondheid(szorg). Geef tijdens de nabespreking aandacht aan hoe geestelijke gezondheidsproblemen behandeld kunnen worden en hoe zelfmoord kan vermeden worden. Voorzie eerste opvang van risicoleerlingen. Zorg dat de nabespreking goed voorbereid wordt, eventueel in samenwerking met een professionele hulpverlener die ervaring heeft in het bespreken van deze thematiek met jongeren. Op Zelfmoord1813 vind je een basisstructuur die gehanteerd kan worden voor de nabespreking en een overzicht van organisaties die hierbij ondersteuning kunnen bieden.
- **Informatie over hulpverleningsmogelijkheden te voorzien:** Geef de mogelijkheden tot nazorg binnen de school, het CLB en het externe hulpverleningsaanbod mee aan de leerlingen. Dit kan met een 'hulpkaartje' (kijk voor een voorbeeld hiervan op Zelfmoord1813).
- **De ouders te betrekken:** Laat de ouders weten dat hun zoon/dochter een toneelstuk te zien zal krijgen met als thema geestelijke gezondheid(sproblemen), dat dit besproken zal worden op school en dat dit vragen kan oproepen bij hun kind. Geef hen mee bij wie ze terecht kunnen indien ze hier vragen over hebben. Eventueel kan hiervoor de voorbeeldbrief gebruikt worden die te downloaden is op Zelfmoord1813.

3. Samenwerking met externe organisaties rond gezondheidsbeleid

Het departement Onderwijs en Vorming formuleerde in overleg met experts gezondheidsbeleid op scholen een aantal algemene handvatten. Deze handvatten worden hieronder nog eens kort opgelijst. De handvatten doen geen afbreuk aan de bevoegdheden van de scholen om zelf te bepalen met wie ze samenwerken om de eindtermen en ontwikkelingsdoelen te bereiken.

- a. Leg het voorstel tot samenwerking voor aan bestaande overlegorganen (vb. schoolraad, schoolteam, ...).
- b. Zorg dat het doel en de meerwaarde van de samenwerking uitgeklaard en afgetoetst is aan het pedagogisch project van de school.
- c. Vertrek van een ervaren nood/ behoefte.
- d. Zorg dat de samenwerking past binnen de bestaande referentiekaders: eindtermen en ontwikkelingsdoelen; de gezonde scholenmethodiek; regelgeving, rechtspraak over en adviezen van de Commissie Zorgvuldig Bestuur.

e. Enkele tips:

- Screen op voorhand het theatergezelschap dat je wil inschakelen.
- Informeer bij collega's, de PBD en/of CLB naar hun ervaringen in samenwerking met het educatief theatergezelschap.
- Neem zelf contact op met het theatergezelschap en stel vragen m.b.t. visie, methodiek, wetenschappelijke onderbouw, veiligheid, ...
- Zeg op voorhand wat de school verwacht van het educatief theater. Sta stil bij de verwachtingen van de leerlingen en van de leerkracht(en).
- Blijf eigenaar en regisseur van het leerproces dat je met je leerlingen loopt. De volledige tekst is hier terug te vinden: http://www.gezondeschool.be/assets/uploads/pages/Handvatten_samenwerking_partners.pdf

4. Een ondersteunend beleid

Een toneelstuk over geestelijke gezondheids(problemen) kan niet op zich staan. Het moet gekaderd worden in een schoolbeleid rond mentaal/geestelijk welbevinden. Jongeren moeten immers ervaren dat wat tijdens de lessen en educatieve schooluitstappen gebeurt ook vertaald is in andere maatregelen die de school neemt (bijvoorbeeld in het kader van de **gezonde scholenmethodiek**). Voor de uitbouw van een beleid rond geestelijke gezondheid kan de school beroep doen op het CLB. Voor ondersteuning bij het ontwikkelen van een specifiek beleid rond suïcidepreventie, het opstellen van een draaiboek voor preventie of crisissituaties of voor vorming rond suïcidepreventie kan een school ook terecht bij de **Suïcidepreventiewerking van de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg**.

Deze brochure is gebaseerd op de theateradviezen die ontwikkeld werden door het West-Vlaams Platform Suïcidepreventie en kwam tot stand door een samenwerking tussen de Suïcidepreventiewerking van de Centra Geestelijke Gezondheidszorg (CGG-SP), het Lokaal Gezondheids Overleg (Logo), het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie en Ziektepreventie (VIGeZ), Werkgroep Verder, het Centrum ter Preventie van Zelfdoding (CPZ) en het Vlaams Expertisecentrum Suïcidepreventie (VLESP). De theateradviezen kaderen in het tweede Vlaams Actieplan Suïcidepreventie. Meer informatie en methodieken zijn terug te vinden op www.zelfmoord1813.be en op www.gezondeschool.be.

